

- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979: A tulajdonnév funkciója és jelentése. Bp.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1989: Név kutatás és névkultúra = Névtudomány és művelődéstörténet. szerk. Balogh Lajos – Ördög Ferenc. Bp.
- SZABÓ T. ATTILA 1973: Annaaszony és asszonytársai = Nyelv és múlt. Bukarest. 245-249.
- TOMPA JÓZSEF: Hogy nevezzük a nőket? = Nyr. 86. (1962) 163–69.
Nyr. 87. (1963) 284–88.
- VERES PÉTER 1963: Hogy nevezzük a nőket? = Nyr. 87. 288–299.
- ZAHUCZKY MÓNICA 1997: Az asszonymnévformák változásai városban és vidéken a 70-es és 90-es években = Az ötödik magyar névtudományi konferencia előadásai. szerk. B.Gergely Piroska – Hajdú Mihály. Budapest – Miskolc. 1997.113 –123.

RÉVÉSZ KATALIN

NÉVVÁLASZTÁS AZ IRC-N

1. A csevegőprogram használóit kérdeztem névválasztásuk oka felől. Az alábbiakban az irc-n használt neveket (nickname) vizsgálom.

Az 1980-as évek végén az irc (Internet Relay Chat) volt az első internetes lehetőség arra, hogy a térbeli távolságot legyőzve „élőben” kommunikálhassanak egymással az emberek. Miután belépünk az IRC-szerverre, különböző csatornák közül választhatunk, melyeken valamilyen beszélgetés folyik. Bekapcsolódhatunk a már kialakult beszélgetésbe – azáltal, hogy mondandónkat begépeljük, s az megjelenik a beszélgetőpartner(ek) képernyőjén –, esetleg magánbeszélgetést kezdeményezhetünk valakivel.

A csevegőcsatornákat különböző céllal használják az emberek. Vannak, akik olcsó s gyors volta miatt ismerőseikkel, barátaikkal esetleg munkatársaikkal tartják így a kapcsolatot; vannak, akik unaloműzőként esetleg társaság hiányában próbálnak beszélgetőtársat találni; s vannak, akik partnert keresnek maguknak a világhálón.

2. A névválasztás motivációja

A névválasztást már az is befolyásolja, milyen céllal ül le a felhasználó irc-zni. A partnerkeresőknél ugyanis elsődleges szempontnak tűnik, hogy nemükről, életkorukról, esetleg lakhelyükről (is) adjon tájékoztatást a nevük, megkönnyítve ezzel a kapcsolatfelvételt. Azok, akik már meglévő ismerőseikkel kívánják felvenni a kapcsolatot, a már jól bevált, becenevükhöz ragaszkodnak. Mások pedig - nagyon különböző okokból - igyekeznek figyelemfelkeltő nevet választani. Úgy tűnik, hogy a névválasztást az irc-n valamennyi esetben a kapcsolatfelvétel megkönnyítése motiválja. Ezen általános célon túl azonban egyéb motivációs tényezőket is megkülönböztethetünk.

2.1. A legelterjedtebb, s talán legkézenfekvőbb módja a névválasztásnak az, amikor az eredeti **személynévből levezethető** a nicknév.

2.1.1. Ezen belül is leggyakoribb és legegyszerűbbnek tűnő névválasztás, ha az illető saját keresztnévét használja. Mivel valószínű, hogy az egyes csatornákon számtalan azonos keresztnévű egyén is tartózkodik, a később jövőnek valamilyen megkülönböztető jelet kell tennie a neve mellé, amennyiben keresztnévét kívánja használni. Ebből kifolyólag, attól függően, ki milyen információt szeretne közölni magáról, több névtípust különböztethetünk meg.

- a) Keresztnév változatlan formában: *Barna, Bence, csaba, Denes*
- b) Keresztnév megkülönböztető karakter(ek) használatával: *_Edina, Akos-, anita1, Attila_*,
- c) Keresztnév becézett alakja: *Danika, Ditta, dori, tib*
- d) Keresztnév becézett alakja megkülönböztető karakter(ek) használatával: *_Zsu_, |tomi|, Csabi1, Dani-ka, evi_*
- e) Keresztnév eredeti vagy becézett alakja és az életkor vagy születési év megadása: *adri22, Agi17, agnes34, Eszter13, Eszti20, andi_75 Akos-88*
- g) Keresztnév a lakhely és az életkor megjelölésével: *andr23bp, DAVE18_Bp*
- h) Kereszt- vagy becenév írásképeinek módosítása: *Annettee, @lajoschka, Ildii, teeby, Nicoleeee*

2.1.2. Jóval ritkábbnak számít a **vezetéknévből származtatható** (*markovka, vasi*), *valamint a vezetéknévből és keresztnévből levezethető* nickname. Ez utóbbi kategórián belül két csoport jellemző:

- a) Monogram: *T_E, elem, GG*,
- b) Vezetéknév kezdőbetűje és a keresztnév: *dattila, AdriH, diab, Horsi, kmark, ZzSoLt*

2.2. A második nagy csoportba tartoznak azok a nevek, melyek a név viselőjének **személyiségére** utalnak, egyéniségével vagy **érdeklődési körével** kapcsolatos utalásokat tartalmaznak.

- a) **Kedvenc** híres emberek, film- vagy rajz**figurák**, azokhoz való hasonlóság miatt az adott figura vagy személy nevének a viselése: *Bolton, Bruce7479, Wini, Pokember, _Hakkinen, McLoad*.
- b) A név viselőjét **jellemző tulajdonság**, viselkedésbeli sajátosság megnevezése, arra való utalás: *{kAcSa}, _Bacardi, blacksheep, Amaspite, csocso, Dinnye, Speedboy, yofej, gemini36*.

2.3. Az új névadási szokások kialakulását magyarázza az új, speciális kommunikációs helyzet is. A **virtuális írásbeliség** újszerűsége ugyanis a közvetlen írásbeli érintkezésben rejlik. Szokatlan, hogy nem látjuk, nem is halljuk a gyakorta teljesen idegen kommunikációs partnert, és az üzenet feladása és fogadása között tkp. nincs időbeli késleltetés, mint ahogy azt az írásbeli kommunikációnál eddig meg-

szoktuk. A számítógép közbeiktatásával folytatott kommunikációból hiányoznak továbbá a verbális kommunikáció legjellegzetesebb, a talán legfontosabb tényezői, melyek az információ túlnyomó többségét hordozzák: a mondatfonetikai és nem nyelvi kifejezőeszközök. Nélkülözhetetlenségüket igazolja, hogy máris kialakultak a beszélgetés során alkalmazott, s e hiány pótlására szolgáló ún. emotikonok vagy emotikus jelek. Az irc-n való névválasztásnál is megfigyelhető, hogy a felhasználók a névválasztás során e hiányt érzékelve a közvetlen kommunikáció esetén látható jelenségek bizonyos mértékű és típusú pótlásával próbálkoznak.

2.3.1. Ezzel magyarázhatóak például a nevekben megjelenő, a **felhasználó nemére, ill. külsejére való utalások**: *_csajszi, Baba_, Babyke20, DonJuan, Dorcica, egysrac, Handsome, Kand_úr, miss_, szeptfiu, TheBoy,*

E névtípust kizárólag az ismerkedni vágyók használják. Az ide sorolható nevek információtartalma többnyire az illető nemének meghatározásában kimerül, ám különböző kiegészítésekkel információtartalma növelhető. A kombinált név előnye, hogy a kommunikáció kezdetén nem szükséges az ún. „sablonkérdéseket” feltenni. Érthető, hogy az effajta nevek a hagyományos kommunikációs folyamat során sokkal ritkábbak, és kevesebb funkcionális értékkel bírnak.

2.3.2. Ugyancsak az újfajta kommunikációs helyzet kívánja meg, hogy a programot hosszabb időn keresztül többszöri megszakítással használók nevében átmenetileg megjelenjék bizonyos **utalás pillanatnyi tevékenységüket illetően**: *bubu_ebed, resett_el, Cliu_melo, RenZ|AW, BOB|Tvzik, r0b1^away, freya|wrk, eviPANCSI, FeryWORK, 1DrD|ZzzZ*

E névtípus kialakulása is teljes mértékben praktikus okokkal magyarázható. Előfordul, hogy hosszabb-rövidebb időre meg kell szakítani a csevegést. Ilyenkor az illető nem lép ki, csupán nickjének megváltoztatásával jelzi, hogy pillanatnyilag nem tudja a képernyő történéseit figyelemmel kíséreni, ám rövidesen – az adott cselekvés befejezése után - visszatér. A megváltoztatott név – az azonosíthatóság érdekében – természetesen nem más, mint az eredeti név kiegészítve az elfoglaltságra való utalással.

2.4. A hangzás alapján (*WriCkout, Checka*) választott nevek csoportjában azok a nickek kapnak helyet, melyek kiválasztásakor, ill. kitalálásakor a felhasználók csupán a jó hangzásra koncentráltak, nem voltak fontosak sem a jelentéstani szempontok, sem a hangsor információtartalma.

2.5. Pillanatnyi ötlet alapján: *gyere_ide, abcdef, dekoracio, eperfagyvi, kerdojel, ragtapasz, skhskh, SpejzAjto, rokakoma, nemtom, haj, wow, ddq, xy, mindenki, senki, Sok_meghaltam.*

A fenti nevek viselői arra a kérdésre, hogy miért ezt a nevet választották, többnyire a „Csak úgy.”, „Mert épp ez jutott eszembe.” jellegű kérdésekkel válaszoltak; névadásuk okát tehát vagy nem tudták megmagyarázni, vagy olyannyira nem

számított a névként választott szó jelentéstartalma, hogy az első tárgy nevét írták be, amire épp ránéztek. Olykor az is lehet a magyarázat, hogy az ilyen jellegű névvel szeretne az illető kitűnni, kilógni a sorból.

3. A keletkezés módja

A névválasztás tükrözi az irc-ezők nyelvi kreativitását is. E tekintetben az egyes nevek jelentéstani és morfológiai vizsgálata nyújthat érdekes összképet. A nevek morfológiai felépítését figyelembe véve az alábbi csoportokat különböztettem meg:

3.1. Képzés: *sugarka, wikike, zalus, Zsuscsi*

3.2. Összetétel: *Napcsepp, hangyaboy, izomtibi*

3.3. Elvonás: *tib, N0rb*

3.4. Köznév tulajdonévvé válik: *szekreny, lovag_, Gyik*

3.5. Részben vagy teljesen idegen eredetű elemeket tartalmazó nevek: *TrauAngel, wildboy, Norby-, DrumMano, Johnnyka, derMANN, meggi, Pethy, mRfaNAtiC, MrPoison, Fightklub, FireFeri*. (Ezek a nevek morfológiailag változatos képet mutatnak: egy részük a csupán magyar elemekből álló nevekkel azonos kategóriákba sorolható, bizonyos részük pedig morfológiailag nem elemezhető egyértelműen.)

Egyre megszokottabbá válik, hogy már a névadásnál is jelentős az idegen nyelvekből – elsősorban az angolból, és kevésbé gyakran a németből – átvett, levezetett nevek számaránya. Természetesen ez is információ-tartalommal bíró momentum, hiszen német nevet többnyire az választ magának, aki beszéli (tanulja) is a német nyelvet, jelezve ezzel, hogy kész az adott nyelven való kommunikációra. Úgy vélem, korunkban ez egyre kevésbé tekinthető sznobságnak, nagyozolásnak vagy divathóbortnak.

3.6. Szóalak eltorzítása: *adlerj<ÁderJános, @FuckAnal, bjutiful, gregpitt<Brad Pitt, Kand_úr, qkac, Wadmacska, zolee, ChooseLee*

4. Kérdéses a nicknevek személyneveken belüli besorolása. A becéző- ill. ragadványnevekhez állnak közel, ám a „ragadványnevek keletkezésekor is két tényezővel kell számolnunk: az elnevező közösséggel, illetőleg az elnevezett egyénnel.” (Ördög: 1974: 426) A nicknevek esetében e két tényező azonban egy és ugyanaz. E névtípus sajátossága, hogy az elnevezett egyén szinte kivétel nélkül saját magának választja a nevét, nem mástól kapja. Ebből kifolyólag az efféle nevek sokkal több személyes jellegű információt tartalmaz(hat)nak, utal(hat)nak az egyén belső, külső tulajdonságára (*izomtibi*), pillanatnyi lelkiállapotára (*maganyos, sadman*) illetve tevékenységére (*TommyWORK, GyrosFÜRDIK*), oly módon, hogy közben sajátmagáról alkotott képéről is információhoz juthatunk. A fentiekben láttuk, hogy sokféle változatuk lehet, közös tulajdonságuk azonban, hogy a névválasztóknak ugyanaz a céljuk: valamit közölni magukról, az adott helyzethez és kommunikációs célhoz alkalmazkodva a leglényegesebb információt megragadni a személyiségükből. Éppen ezért –úgy vélem -, az irc-n használt nickneveket nem sorolhatjuk a becéző- ill. ragadványnevek közé, új kategóriaként, önelnevezéseként célszerű kezelnünk őket.

{kAcSa}: „Mert sokat beszélek (...)ja a kis- és nagybetűk? Csak úgy.”

|BjK|: monogram

Antonio: netezés közben ragadt rá

Apoca30: 30 éves, a név csak úgy

BalaZola: Két személyt takar a név: Balázs és Zoltán

Bolton: Barátai nevezték el így, mert hasonlít a Szívtipró Gimi főhősére

Bootsy: Árral szemben frontemberének a neve

Bruce7479: Bruce Willisnek ez volt a jelvéyszáma a Die hard 3-ban

CaddyMan: Van egy cadillacje

casull : fegyvermárka

Checka: jól hangzik , droggal kapcsolatos a jelentése

ChooseLee: „Ha angolul kiejted ezt kapod: csúzlí, aminek van magyar jelentése is... egyszer eszembe jutott ez a szó, és azóta használom”

Cutoff: jó a hangzása

Dinnye: kémiaórán lapított, mint dinnye a fűben

Elric: egy könyv főszereplője

emeric: görkorcsolya-márka

ervin: Eredeti neve Gábor, de túl sok Gábor van a felhasználók között

fxGeorge: F. Gyuri az eredeti neve x=csak úgy

Gabor: eredeti keresztnév

gyere_ide: „Haverommal dumáltam és ő ihlette”

Gyros: szereti, Görögországban ragadt rá

Hardbody: „mert izmos vagyok”

hargita: kedvenc hely

Heile: egy atléta neve

Himgringo: innovatívnak érzi magát

iky: óvodában kapott becenév, a keresztnévéből ered

izomtibi: Galla kabaréjából szedte össze

kole: vezetéknév első négy betűje

Krisz_ : eredeti keresztnév becézett alakja _ : már volt egy másik Krisz

Laccer: keresztnév becézett alakja

Light: ez tetszett, nem tudom megmondani

magic 32: Magic Johnson 32-es meze

magyar: a kutyáját hívja így

markovka: eredeti vezetéknév becézett alakja: *Markovich*>*markov+ka*

miciDonat: Donat: eredeti keresztnév; Mici: eredeti becenév

MikiEgér: rögtönzött név

MrPoison: „a nevem Méreg Bálint”

muffalo: „mer’ illik rám”

Nekem_8: kedvenc film címe

NSX: jó autó

Platos: „mert plátói volt”

plussnyul: „Mert van 1 nagy plüssnyuszim :)”

Ranz: amúgy Lajos, de graffitisként ezeket a betűket szerette írni
Santhos: Mexikóban nevezték el így
shabee: Cshabee<Csabee<Csabi<Csaba eredeti keresztnév becézett alakja
Sonashi: rádiómárka
Speedboy: életvitelét tükrözi
Tempest: „a Shakespeare-ből...”
THS: THomaS <Tamás
TommyY2K1: Tamás2001; Y=year, 2K=2 kiló=2000
Tompika28: Tominak hívják, szereti a Besenyő-családot, 28 éves
TranceB18: kedvelt zenei irányzat+Boy+18 éves
vasi: vezetéknev becézett alakja: Vass Attila
wikike: „Örökölttem a nevet, a közeli ismerőseim, barátaim Vikinek, apu Vikikének hívott.”
Wini: Winston Churchill volt a kedvenc történelmi alakja gimnáziumban
WriCkout: „Fantáziánév. Valami angolos beütésű nevet akartam, aztán ez lett:]
zionduc: „párduc, csak nagyobb a farka”
Zoli27: Szabó Zoltán és 27 éves
Zolindy: Zoli+ Indy<Indiana Jones

Irodalom

- BALÁZS JUDIT 1982: A ragadványnevek szerepe Rábaszentandrás névrendszerében. Nyelvtudományi értekezések 114. sz.
 FARKAS TAMÁS 1999: A magyar családnév (látszólagos) információtartalma és a névváltoztatások háttere. In: Kugler Nóra-Lengyel Klára (szerk.): Ember és nyelv. Tanulmánykötet Keszler Borbála tiszteletére. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék. Budapest. 80–85.
 HAJDÚ MIHÁLY 1994: Magyar becézőnevek (1770–1970). Akadémiai Kiadó. Bp.
 ÖRDÖG FERENC 1999: A ragadványnévadás nyelvi eszközeiről. In: Imre Samu–Szathmári István–Szűts László: Jelentés és stílus. Nyelvtudományi értekezések 83. sz. 426–7.
 RÁCZ ENDRE 1974: Magyar becenevek. TIT. Budapest
<http://www.computer-woerterbuch.de>

ÉRSOK NIKOLETTA ÁGNES